

DONA I CANÇONER

Caterina Valriu i Llinàs

El present estudi és un intent de conèixer el paper que desenvolupava la dona en les relacions amb l'altre sexe dins la societat mallorquina tradicional. Ajustat a tres punts bàsics —enamorament, sexualitat i matrimoni— i basat en la font de coneixements que suposa el cançoner tradicional, vol arribar a extreure de les gloses populars la saviesa i la particular visió del món que posseeix el nostre poble i que reflecteix en totes les seves manifestacions i de manera especial a nivell de literatura popular. Dins el cançoner hi trobam la vida de tot un poble en els més diversos aspectes i, evidentment, la dona hi té una importància cabdal.

Aquests folis només volen esser una aproximació al que pot esser una veritable anàlisi que ens permeti conèixer, mitjançant el contingut del cançoner, el paper que la dona desenvolupava, i desenvolupa encara avui, dins la nostra societat. El treball que avui presentem formaria part d'un estudi més ample que revisaria, sempre a la llum del cançoner, tots els aspectes de la vida de la dona dins la societat mallorquina tradicional: treball, religió, ideologia, costums, relacions socials i de classe, etc.

És doncs, una aproximació al món, sovint contradictori però sempre apassionant, de la dona.

ENAMORAMENT

L'amor és el tema més tractat a totes les literatures, tant cuites com populars, des que el món és món. No és estrany, doncs, que l'amor siga un dels temes principals dels nostre cançoner tradicional. El tema està considerat en totes les seves varietats i analitzat des dels més diversos aspectes.

Les relacions amoroses home-dona abracen els múltiples aspectes de la sensibilitat humana: la joia, la tristota, l'enyorança, el despit, el desig, la gelosia... donen lloc a cents de cançons on trobam l'home i la dona enamorats, representats amb tota la força i la senzillesa que aquest sentiment comporta.

Quan anam a parlar de la dona no podem deslligar-la mai del context social on aquesta neix i creix, ni dels costums del poble del qual és filla. L'amor és, almenys dins la seva plenitud, un sentiment de dos, però home i dona no expressen aquest amor de la mateixa manera, les convencions socials imposen una diferenciació.

Les gloses amoroses són moltes, però en trobarem poques que parlin de l'amor com a sentiment pur; l'amor abstracte, a l'estil dels poetes cultes, és aliè al poble, que canta la bellesa, la gràcia, l'enyorança, el despit... però amb formes ben concretes.

En parlar de dona i amor hem de tenir en compte dos aspectes fonamentals: les gloses que ens deixen veure quin és el paper de la dona dins les relacions amoroses per una banda i les que per elles mateixes constitueixen l'expressió de la dona enamorada.

Tradicionalment i a gairebé totes les cultures mediterrànies el paper de la dona ens pot semblar passiu al primer cop d'ull, però això no és més que el fruit d'una observació superficial. La realitat, que podem observar si ens hi fixam una mica més, és que aquesta imatge no correspon a la realitat social i que l'opinió i l'actuació de la dona, encara que no d'una manera explícita, té gran importància; pensem en un detall revelador: és la dona qui du la iniciativa a l'hora dels balls populars.

*"S'estimat voldria veure
maldament fos pes camí,
i el me faria venir
com s'aigo per una teula."*

Però el problema està en el fet que la dona no pot anar "obertament" a cercar l'enamorat; els costums, el que diran i l'amor propi pesen molt per a prendre aquesta decisió. L'al.lota es queixa d'aquesta manca de llibertat que l'obliga a cercar canals molt més subtils per declarar el seu amor, com diu la cançó anterior, o bé es queixa, com a aquesta altra:

*"Amor si s'usança fos
a cercar-vos aniria,
com un ensensat seria
per places i per cantons."*

El desig és un sentiment prou viu dins la dona, però també prou mal vist, encara que les al.lotes expressen el seu desig amb cançons impetuosos i apassionades que res no tenen a envejar a les masculines:

*"Des d'aquí fins an el Carne
niria de genoions
per poder gonyar dos dons:
el cel i lo teu cos, Jaume".*

1/56/875

*"Estava que m'abrasava
per l'amor d'un jovenet,
quant més bevia més set,
s'aigo no m'assaciava".*

1/59/934

altres vegades la cançó és delicada, o bé exaltada, exagerada:

*"Jo voldria esser aucellet
tenir ales i volar,
me n'aniria a posar
davant ca s'estimadet".*

1/64/1019

*"P'en Joan me tiraria
dins un forn de calç encès,
si trobau que això poc és
sang del meu cos li daria".*

1/69/1104

El desig augmenta amb la separació, i la separació ve sovint imposada per causes alienes a la parella; és aquí on la dona canta amb tristor i ràbia la separació de l'estimat. Per moltes raons, que tots coneixem, acostuma a ser l'home qui parteix i la dona resta sola a la vila, amb

una espera impacient i nerviosa. El temps passa lentament i el cor de l'al.lota no té assossec:

*"Hores me pareixen anys
i los quarts una mesada.
Si dius que m'has enyorada
estant de mi departada
bona amor no crec que em guanyis".*

1/10/120

*"Si a mi me fos estat bé
a veure't seria anada;
com una desbaratada,
ploraria pes carrer."*

1/12/160

Les causes principals de separacions i absències que trobam al cançoner són les que el poble patia aleshores, i que encara es donen avui: raons de treball —estar llogats per missatge, per criada, anar a fer feina a la muntanya, etc.—, fer el servei militar, anar a la guerra i també l'emigració, principalment a les Amèriques i a França. Quasi sempre, com ja he dit abans, és la dona qui es planya més de l'absència, per la seva immobilitat, perquè ella és la qui queda:

*"En veure barca dins mar
es meus uis ja fan canal,
això és que em dóna senyal
de quan te'n vares anar."*

1/8/98

*"Mal no pas aigo calenta
per sa casa de sa neu!
Lluny de vós, estimat meu,
no hi ha pena que no senta."*

1/12/160

Les conseqüències que les dones preveuen com a resultat del seu dolor, de la seva enyorança, no difereixen gaire de les que estam acostumats a trobar dins la literatura culta. El tòpic de "morir d'amor" és també ben present a la cançó popular i emprat sovint pel sexe femení. Vegem uns exemples:

*"Bartomeu a gota a gota
per tu escamparé la sang,
quan l'hauré-escampada tota,
Tomeu per tu no la planc."*

1/39/608

*"En cadena m'heu posada,
en cadena, bona amor!
¿A qual és mal major,
morir o estar enamorada?"*

1/41/642

Amor i mort són dos conceptes que van estretament lligats a dins moltes cultures. També a la nostra la dona que estima ens diu que mor d'amor, de gelosia, d'enyorrança... i tot això pren més força quan la mort deixa d'esser un símbol o una paraula buida fàcil d'evocar per convertir-se en una possibilitat amenaçant, com en aquesta cançó:

*"A la guerra va mon bé
perquè ordre del rei ho mana
si li arriba qualque bala
a mi em ferirà primer."*

1/39/599

però aquesta mateixa al·lusió pot canviar totalment de sentit si li donam un to irònic:

*"Se pensava s'estimat
que em moriria d'amor
i jo qui amb so cor traïdor
mai li deia veritat.
Ja pot estar descansat
que no aniré a cercar-lo."*

1/46/717

El cançoner arriba a extrems meravellosos de sensibilitat, comparables als dels millors poetes, precisament amb una cançó d'amor i mort:

*"Vós qui amb so mirar matau
matau-me sols que em mireu,
que m'estim més que em mateu
que viure si no em mirau."*

1/48/763

La vida de la dona dins la ruralia mallorquina abans del canvi social produït a la segona meitat del nostre segle era molt senzilla. Una infància acostada al camp, a la natura, sovint envoltada de molts de germans, l'aprenentatge de les feines casolanes i camperoles pròpies de la dona, una absència quasi absoluta de l'escola... L'adolescència potser és el període més interessant, aquell en què cal cercar un enamorat, festejar uns quants anys i després casar-se i tenir fills. L'època del festeig és rica en sensacions i sentiments, en esdeveniments nous per a l'al·lota. Entorn al ritual del festeig, perquè al cap i a la fi no és més que un ritual, i tot el que ell comporta —trobades, converses, infidelitats, gelosies, guerrers...—, el poble ha anat elaborant tot un conjunt de cançons que ens permeten de reconstruir com era i quines passes es seguien.

Per la relació que té amb el petit món de la dona ex-

plicaré un poc en què consistia tot això del festeig tradicional, encara que potser molts ho deuen conèixer, perquè encara avui resten alguns d'aquests costums a molts d'indrets de la nostra illa. He de dir que mitjançant les gloses podem resseguir el procés, però no establir unes regles fixes; en primer lloc perquè aquestes no existien i en segon perquè la distància entre les dates de composició d'una cançó a l'altre impedeix d'establir uns criteris temporals vàlids.

Sembla que, almenys antigament, era la mare l'en-carregada de trobar marit a la filla, és a dir que casar les filles era tasca de les mares, vegeu aquestes cançons:

*"Una rosa a un roser
si no la cuien se passa.
També me passaré jo
si mu mare no me casa."*

III/392/2009

*"Ma fia pren-ho amb paciència
pren el món així com ve
jo faré sa diligència
per casar-te l'any que ve."*

III/379/1767

però sembla que aquest costum es va anar relaxant i l'opinió de la novia anà prenent importància. A més si els pares no consenten casar la filla amb l'home que ella vol hi ha altres solucions, com per exemple el rapte, que la jove està ben disposta a acceptar.

*"¿Per què no em dau lo que és just,
com donen el Bisbe i el Papa?
Ja no hi ha cosa més guapa
que es casar-se an es seu gust."*

IV/163/1864

*"Si no ho volen es majors
que em comanden fugiré;
estimat meu me'n niré
a fer mort i vida amb vós."*

III/385/2071

Per poder anar a la casa a festejar cal demanar "entrada" al sogre, ja que sense el consentiment del pare no hi ha res a fer. Trobam uns dies establerts per al festeig, dies esperats amb ànsia pels joves. Dimarts, dijous i dissabte són dies de festejar, el jove va a la casa el vespre i conversa amb l'al·lota, sota la mirada vigilant de la sogra:

*"Dimarts, dissabte i dijous
són dies de festejar,*

*i jo m'he d'aconortar
amb sos diumenges tot sols."*

IV/163/2741

*"En anar a festetjar,
¿saps que has de dir lo primer?
Bon vespre, com va? Com ve?
¿què em voleu deixar escaufar
i prendre foc per fumar
i seure allà on voldré?
I si la jove et vol bé,
un poc de lloc te farà."*

I/165

Si hem de donar crèdit al cançoner, la dona és molt fidel, o almenys així se sent quan està enamorada, i ho diu ben clarament. Sembla que fer canviar d'opinió a l'al·lota és molt difícil, i que les pressions socials no aconsegueixen aturar ni el desig ni l'amor:

*"Escolta! ¿Què no t'han dit
que per tu m'han atupada?
¿No saps que fruita vedada
causa millor advertit?
I com més privada estic
de tu, més enamorada!"*

I/128/2278

*"Ja podeu penar mu mare
que no m'espanta es bastó.
Un jove de tant d'honor
perquè és pobre no us agrada.
Ara vos torn dir mu mare
que no mut s'intenció."*

I/138/2288

Aquesta afirmació de fidelitat femenina que trobam repetida a moltes cançons contrasta amb l'afirmació dels homes que les dones són vaiveres i lleugeres a l'hora de canviar d'amor:

*"S'amor que tenen ses dones
la compar a un lluet:
s'encén molt, fa molta cendra
però en un moment es fred."*

I/128/2129

*"Ses fadrines en fan massa
no tenen condició:
en trobar un partit millor
s'amor no les embaraça."*

També he de parlar dels "guerrers" i les "guerreres", són aquells que pretenen la mateixa al·lota o aquelles

que s'enamoren del mateix fadrí. La gelosia es fa aquí present amb tota la força; la reacció més comuna de la dona davant l'existència d'una guerrera és la ridiculització de la rival o bé de l'enamorat, simulant menyspreu per ell. Però malgrat les aparences, sempre podem endevinar un cor ferit. Amagant els seus sentiments veritables, la dona deixa el seu "honor" a bon lloc. Però altres vegades reconeix la superioritat —en riquesa, en bellesa— de la guerrera, i accepta la decisió de l'home. Les gloïes que reflecteixen aquest sentiment són les més sentides i profundes:

*"Sa guerrera m'he mirada
des cap fins an es talons,
i sa brutor des garrons
hi poden néixer ciurons
de catorze pams d'alçada."*

II/226/3977

*"Sa meva guerrera du
calces es dies feners,
com no t'ha d'agradar més
jo es diumenges no en puc dur."*

Però el temperament de la dona mallorquina és en aquests aspectes extremista; estima i odia amb força, quasi amb ràbia i la gelosia pot arribar a extrems com el que demostra aquesta cançó:

*"Més m'estimaria estar
dins un llit morta o malalta
que veure't rallar amb una altra
i jo que hagués de mirar."*

I/233/3937

Fruit també dels condicionaments socials i de l'educació és la postura que hom pren davant la infidelitat, i que és ben distinta quan la infidel és la dona. Quan l'al·lota és fadrina l'home que la creu infidel pot deixar-la sense cap tipus d'explicació, però si ja és casada el mínim que fa és atupar-la:

*"Qualsevol dona casada
que s'entretén amb fadrí,
saps que li pot pervenir?
de s'homo qualche tupada."*

III/385/1883

Quan l'amor mor la dona amaga els seus sentiments ferits davall una capa d'indiferència o burla, encara que qualche vegada aquesta burla és vertadera:

*"M'he fet un vestit de dol
enrevoltat d'alegria,*

*i el m'he posat cada dia
des que s'estimat no em vol."*
I/266/4550

Però aquesta burla arriba en algunes cançons a extrems vertaderament exagerats, on l'expressió de la dona no té res a envejar a les més fortes paraules d'algunes gloses masculines:

*"An es meu estimadet
jo no li vui gens de mal:
Déu li do pigota i tinya,
ronya i mal de queixal."*
III/1240/4049

MATRIMONI

El matrimoni és la culminació normal de les relacions de festeig abans esmentades. Sembla que és un dels objectius prioritaris dins la vida de la dona, m'atreviria a dir que dins el món rural és l'únic que dona sentit a la seva vida, allunyada com està sempre d'altres aspectes de la vida social. Casar-se i tenir fills, aquí s'acaben els projectes de l'adolescència.

Entorn del matrimoni el cançoner té tota una filosofia: Casar-se és renunciar a un tipus de vida per assolir-ne un altre ben diferent, és una càrrega feixuga però necessària per a la formació completa de l'home i de la dona. El cançoner és aquí, com la vida mateixa, sovint contradictori; per una banda trobam cançons que alaben la vida dels fadrins al mateix temps que aconsellen de casar-se; que exalten el sentit pràctic a l'hora d'elegir company però rebutgen el fet de casar-se per interès... Són, en definitiva, cares d'una mateixa moneda.

Algunes vegades, és trist, però és cert: El matrimoni sembla reduir-se a un intercanvi de serveis. L'home es casa perquè ha de menester qualcú que li faci el menjar, que li renti la roba i li espassi les calors, i la dona perquè l'home la mantenga. És a dir que en alguns casos es té un sentit del matrimoni completament utilitari.

El paper de la dona dins la vida matrimonial és, segons diuen les cançons, de sotmetiment i obediència. Trobam moltes gloses que ens parlen d'homes que atupen la dona, no ja per infidelitat, com hem dit abans, sinó per coses més petites —tan insignificants com rompre un plat— cosa que en dona una idea de quina era la situació de la dona casada enfront del seu home. He de dir que el cançoner sovint resta indiferent davant la violència física en contra de la dona, o bé la rebutja expli-

citament, però gairebé mai no defensa aquest fet. És evident que trobam cançons en què la dona es queixa d'aquesta situació injusta, però no gaire, ja que és conscient que no trobarà ressò dins la societat, ni homes ni capellans —que també són homes— no la defensaran, i les dones no gosaran tampoc, perquè normalment encara tenen por.

*"Trista de mi desdixada
poc m'ha durat s'alegria!
Anit passada novia
i avui ja m'ha atupada."*
III/403/2204

*"Encara no hem acabat
es pa de ses nostres nocces,
i ja m'ablaneix els ossos
amb un tronc mal esporgat."*
III/398/2106

D'altres vegades però és l'home qui ho posa tot en mans de la dona i deixa d'assumir les funcions que, pel seu sexe, la societat li otorga. És a dir, deixa "comandar" la dona. Però la societat fa befa d'aquests homes, que voluntàriament, per la raó que siga, deixen minvar el seu poder:

*"Una dona amb mi estaria
com un àngel en el cel,
i tot seria pa i mel
perquè ella comandaria."*
III/403/2207

*"Quasevol homo que es casa
i sa dona el correteix,
un bon cabrestell mereix
per acabar de ser ase."*
III/389/2140

Un tema en el qual incideix molt el cançoner és el canvi que hi ha entre el matrimoni vist des de fora-fadrins i la realitat de la vida en comú: la joia de les nocces és efímera.

El tema de les sogres és inevitable. Aquestes dones, que al cap i la fi són com les altres, prenen als ulls del gendre o de la nora una fisonomia completament distinta, quasi diria malèfica. El cançoner les acusa d'esser llestes —en el sentit de malicions—, ambicioses, xerraines, murmuradores i avaricioses. Nores i sogres xoquen, perquè sovint tenen interessos distints i s'insulten com just ho saben fer les dones. La nora es venja de la sogra

directament, o bé pel camí de rebaixar el fill, però la sogra mai no queda endarrera, en van i en vénen:

*"Saps que has de dir a ta mare?
Que s'empatx des seu redol,
que si per nora no em vol,
jo encara no l'he pregada!
I estaria afrontada
que es fii seu me fos mirada
tant per s'ombra com pes sol."*

III/3411/2348

*"Sa nora no em té respecte,
tant és amb jo com amb tu.
A tothom troba defectes
i ell en té més que ningú."*

III/411/2347

SEXUALITAT

Com dins altres camps de la vida, el paper de la dona dins el camp de la sexualitat és de submissió. Però altra vegada ens trobam amb un tòpic que no resisteix una observació mínimament seriosa. Dona i home, cada un des del seu angle, viuen tot el ritu de les relacions entre els sexes, malgrat repressions i prohibicions, eclesiàstiques o socials.

La dona de la ruralia mallorquina no és, ni molt menys, una frígida, però l'expressió del goig sexual no és en ella tan usual com a l'home, sempre més alliberat —i "tolerat"— en aquest aspecte. Els reflexos de la sexualitat femenina els trobam tant a les cançons fetes per l'home —molt donat a contar les seves aventures sexuals— com a les pròpies de la dona. És ella qui, amb paraules clares i senzilles, ens permet conèixer tots els aspectes del seu concepte de sexualitat.

El desig, que quasi mai s'expressa d'una manera pública, sinó al contrari, d'una forma ben explícita, és un dels temes més cantats per la dona. Vegem unes cançons:

*"Diràs a sa meua amor
que vinga prest demà vespre,
perquè tenc sa meua nespla
que rebenta de picor."*

pàg. 136

*"Una poma, dues pomes
tres pomes fan un ramell.
Quan ve se dematinada
sa poma cerca s'aucell."*

*"Mu mare, casar, casar,
que es partits no vénen sempre."*

*Quan s'escudella és calenta
no la deixeu refredar."*

pàg. 138

*"Quantes n'hi ha que de dia
per no res peguen un crit,
i per un fadri en sa nit
mig Mallorca trescarien."*

També el plaer que proporciona l'acte sexual a la dona, plaer no exent de por i dolor al principi, el trobam al cançoner:

*"Sa fia d'en Pilla-Cristos
quan li entraven s'espasi
sa mare la va sentir,
dins es llit amb uns bons giscos."*

pàg. 73

*"A Pollença es pollencins,
després que l'han ajaguda,
ella diu, tota dolçura:
Si me'l deixassis endins
ja me tendries segura."*

pàg. 73

Dins la sexualitat de la dona hi ha un punt fosc, una cosa entre prohibida, màgica i secreta: el cicle menstrual, que va estretament lligat al poder màgic de la lluna, a la simbologia de la sang i al sentiment de pecat. La dona és considerada impura durant els dies que formen la "mala setmana" per emprar una expressió del poble. En aquest període les relacions sexuals es consideren nocives i tampoc no es poden realitzar altres feines que sembla que no tenen res a veure amb el sexe. Recordem la prohibició, viva encara avui a alguns indrets de la nostra illa, d'obrar el porc quan es té la menstruació o de collir determinades plantes, també la recomanació de no tocar aigua. Transcriuré algunes paraules d'en Janer Manila sobre aquest tema que crec interessants:

"Les menstruacions són, efectivament, considerades com les conseqüències de la caiguda. D'aquesta manera es fa caure sobre la dona la responsabilitat del pecat original, i això justifica l'ancestral antifeminisme que ha caracteritzat gran part de les cultures mediterrànies."

Janer Manila: *Sexe i cultura a Mallorca: el cançoner*. Pàg. 48.

És a dir el poble du a terme una feminització de la culpabilitat partint d'un fenomen físic que li és al mateix temps familiar i desconegut.

No abunda el cançoner en aquest tema, pel seu mateix caràcter de tabú. Les poques gloses que trobam són gairebé totes obres d'homes, ja que la dona sent una espècie de vergonya a l'hora de parlar d'una cosa que la fa impura als ulls de la resta de la comunitat.

*"Al.lota: què t'has ferida
amb sa fauç an es genoi?
que veig taques pes rostoi,
o tens sa temperratina?"*
pàg. 133

*"Cada cent anys i no més
hi ha un eclipse de lluna.
Sa meva dona en té una
que s'eclipsa cada més."*
pàg. 133

La virginitat és un altre dels mites que enrevolta el sexe de la dona. Dins la nostra cultura, podem dir que fins avui, s'ha tributat un veritable culte a la verge. Trobam gloses on s'aconsella a la dona conservar la virginitat fins després del matrimoni, com una garantia d'honradesa i honestetat o bé, ja en un pla més apocalíptic, se les amenaça amb les penes i els focs de l'infern de no fer-ho així. Moltes vegades les al.lotes o les seves mares presumeixen d'una virginitat que la comunitat ja sap perduda, i aquí comencen les ironies, els dobles sentits i les rialles:

*"Ella jura i perjura
que fadri no l'ha tocada,
i n'està més engronsada
que una figa flor madura."*
I/249/4254

*"Sa mare la m'alabava:
—No n'és tocada de mans.
Es impossible germans
que una llebre amb tants de cans
no tenguí cap estocada."*
pàg. 184

La virginitat és una qualitat irrecuperable, un cop perduda no es torna a retrobar mai, i el cançoner ho recorda a les al.lotes:

*"Sa fadrina és un mirai
com una peça de vidre
i com està consentida
ja no torna a soldar mai."*
II/1501/364

*"Servau la virginitat,
sols que ningú vos alcanç.
Morir fadri no és pecat,
per ventura serem sants!"*
II/364/1503

Les cançons reflecteixen la manera d'esser i pensar del glosador i, per extensió, de molts d'altres que formen comunitat amb ell. Això és el que ens permet trobar dins les cançons moltes i diverses opinions sobre el mateix tema, i més si aquest tema fa al·lusió a les dones, un camp on tothom hi vol dir la seva. Des de la cançó més reaccionària fins a la més liberal, des de la repressió més clara fins a la invitació a la bauxa.

Si la repressió fa desbordar la imaginació i canvia el sentit de les paraules, podem dir que el poble ha emprat tots els recursos que li ofereix la llengua i ha reelaborat tot un codi sexual, prenent les imatges de la vida quotidiana, del treball, de la natura i fins i tot de l'església. Potser el sexe de la dona sia un dels elements més rics en denominacions. Poc puc afegir en aquest sentit a l'estudi realitzat per Janer Manila entorn a aquest tema¹ i la seva classificació em sembla vàlida. A l'illa és evident que la denominació més freqüent quan hom es vol referir al sexe de la dona és la de "poma", fruita símbol a totes les cultures mediterrànies. Cançons que ens parlen del sexe de la dona, de la seva aparència, mida, utilitat, fets, etc. en trobam a caramulls, prova evident de la importància que li dóna el poble, malgrat, com ja he dit abans, prohibicions i represions.

*"I d'una altra casta en sé
que les diuen del sospiro;
a un homo quan ja l'hi té
no li solen dar respiro."*
pàg. 167

*"Vós teniu una fonteta
enrevoltada de joncs;
ets aucellets que hi van a beure
hi beuen de genoions."*
pàg. 172

*"Es ramellet de ses dones
n'és bo i fa mala olor;
molts diuen que en tastar-lo
tant si és pobre com senyor
n'és de ses coses més bones."*

*"Al.lotes voltros teniu
ermig de s'enforcadura*

*una figa flor madura
espipellada de niu."*

pàg. 165

Un altre punt determinant de l'anatomia femenina són els pits. També aquí emprà el cançoner mil formes diverses per designar una sola cosa. Entre els noms més emprats podem trobar els de "taleques", "bultos", muntanyes, coques, panets i en general tot allò que ens pugui recordar el concepte de protuberància.

*"Ella li va dir plorant:
- Toni, digués lo que em falta?
I ell va respondre en veu alta:
- Ses taleques de davant."*

pàg. 129

*"Madona que estau de grassa,
no vos temeu des mal temps,
si se rompen es sotens
hi haurà mames per tot plaça."*

pàg. 129

El mite de la dona frígida per naturalesa no té lloc dins la cultura de què parlem, les gloses que fan al·lusió al plaer sexual de la dona són moltes, tant de forma directa com soterrada, vegem-ne algunes:

*"Per un pic que m'ho va fer
se pensava haver-me morta.
Jo tenc sa poma més forta
que s'encruia d'un ferrer."*

*"Sa dona em deia: pitja!
Jo li vaig dir: No tenc pes!
Si vols sebre quina hora és
són devers les onze i mitja."*

pàg. 121

Si parlem de dona i sexe hem de parlar també

d'aquelles dones que fan del sexe la seva professió. Les denominacions són moltes, des de la usual de "puta" a l'eufemisme de "dona torera", passant per bagassa, meuca, berganta, donota, etc. Tot per designar aquella que exerceix el que en diuen la més vella professió del món. Per la seva presència al cançoner podem dividir-les en dos grups: les dones del poble amb menys prejudicis, les que podríem anomenar dones fàcils, que potser no rebutgen l'ocasió d'un contacte sexual fortuït, però que es dediquen a una altra feina i aquelles altres que fan del sexe el seu treball diari. Les primeres són vistes amb ironia, malgrat que la seva escala de valors sia un poc distinta, són un membre més de la comunitat. Les segones en canvi estan marginades de la societat. Les dones les rebutgen totalment i els homes encara que tractin amb elles les presenten a les cançons sempre de forma grotesca, quasi esperpèntica:

*"S'anell de dotze pessetes
que na Coloma traurà,
ella el se va guanyar
d'esquena dins ses mongetes."*

*"Ses putes de Son Fonoi .
la tenen com un garbell,
pasregen un foradell
que hi poden pasar un genoi."*

Es difícil treure unes conclusions d'aquesta breu anàlisi. Potser dir que el cançoner és un conjunt interessantíssim per a l'estudi dels costums d'un poble, que desmitifica molts d'aspectes de l'esser femení creats tant per la literatura com per la societat, que la dona que hi trobam reflectida és la dona viva i quotidiana, que ens mostra molts d'aspectes que han reprimat les imposicions socials i les repressions religioses i que... cada lector en tregui les seves pròpies.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

El material emprat per a la confecció del present treball prové de tres fonts distintes:

El Cançoner popular de Mallorca. (Volums I, II i III). Ed. Moll, Mallorca.

Quan la cançó l'he trobada a aquest recull ho indic així: volum/pàgina/núm. de la cançó.

El llibre de G. Janer Manila: **Sexe i cultura a Mallorca: el Cançoner.**

Quan la cançó pertany a aquest recull indic només la pàgina.

Gloses recollides personalment; són aquelles que no duen cap tipus d'indicació.